

**ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
Γ' ΤΑΞΗΣ ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
2002**

ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ

Α' . ΚΕΙΜΕΝΟ

**Στρατής Δούκας, Ιστορία ενός αιχμαλώτου
(απόσπασμα)**

Από την κούραση πείνα δε νιώθαμε, μονάχα η δίψα μας έκοβε. Ξαπλωμένοι σαν άρρωστοι κάτω απ' τα πεύκα, μασούσαμε τα χλωρά πούσια. Και σα φάνηκαν στον ουρανό λίγα σύννεφα, παρακαλούσαμε να βρέξει. Αυτά άπλωσαν, σκοτείνιασαν, κατέβηκαν χαμηλά, και πάλι σιγά σιγά χάθηκαν. Ο ήλιος έριξε την κάψα του τώρα πιο πολλή, κι εμείς απελπισμένοι φωνάζαμε:

- Νερό! Νερό!

Μα κανένας δε μας άκουγε.

Μετά πέντε ώρες, ήρθε ένας ξανθός, καλοντυμένος χότζας, κι εμείς όλοι με μια φωνή τον παρακαλούσαμε:

- Χότζα, Αλλάχ ασκινά, διψούμε, νερό!

Σα να φχαριστήθηκε με τα χάλια μας, είπε:

- Έτσι θέλω να σας βλέπω ως το τέλος, σαν τα φίδια να σερνόσαστε.

Κι έφυγε. (...)

Εφτά μέρες περάσαμε έτσι. Όσοι είχαν λεφτά πίνανε, μα όσοι δεν είχανε πίνανε το κάτουρό τους.

Πολλοί πέσανε ψάθα από πείνα και δίψα. Οι συνοδοί μάς είπανε να βγει από μας αγγαρεία, να τους πετάξουμε. Κι εμείς μαλώναμε ποιος θα πρωτοβγεί γιατί θα' πινε νερό.

Βγήκαν καμιά κοσαριά νομάτοι με τα κάρα και τους πέταξαν μακριά, έξω απ' την πολιτεία...

Μέσα στο νοσοκομείο ήταν και μαγνησαλήδες αιχμάλωτοι που μας έλεγαν πως το συντριβάνι στην αυλή έχει νερό.

Εμείς τ' ακούγαμε και δεν το πιστεύαμε.

Τη νύχτα ξυπνήσαμε από φωνές και μάθαμε πως οι Μαγνησαλήδες έσπασαν το κιούγκι κι ήρθε νερό. Τότε σηκωθήκαμε όλοι και χτυπιόμαστε ποιος θα πρωτοπιεί. Απ' τις φωνές μας οι σκοποί πήρανε είδηση κι άρχισαν να πυροβολούν. Αφού έπεσαν κάμποσα κορμιά, μας έκλεισαν σε συρματοπλεγμα. Εκεί μέσα παίρναμε λάσπη και βυζαίναμε.

Και σ' εφτά μέρες απάνω έρχεται πάλι ο χότζας κι εμείς με φωνές τον παρακαλούσαμε.

-Σωπάτε, μας λέει, γιατί θα φύγω αν φωνάζετε. Έρθα, να σας σώσουμε.

Στο λόγο απάνω, έφεραν σε καλάθια κουραμάνες. Μας έβαλαν στο ζυγό, δίνοντας στους δυο νομάτους από μισή. Ύστερα με τη σειρά μάς άφησαν στο συντριβάνι να πιούμε νερό.

Εκείνη τη μέρα είχε έρθει άνθρωπος μεγάλος απ' το Αχμετλί, μας έλεγαν οι στρατιώτες, κι από δω κι εμπρός θα περάσετε καλά.

Το βράδυ μας έγδυσαν. Ό,τι είχαμε απάνω μας, δαχτυλίδια, ρολόγια, μας τα πήρανε. Ως και τα χρυσά δόντια μάς βγάλανε απ' το στόμα.

Το πρωί μας σήκωσαν. Κι όταν ετοιμαζόμαστε, μαζεύτηκαν απ' έξω οι ζεμπέκηδες, με ζουρνάδες και νταούλια, και βγαίνοντας μας χτυπούσαν με τα όπλα τους. Εκεί, ήρθε άλλος αξιωματικός. Μας παρέλαβε και ξεκινήσαμε.

Έξω απ' τη Μαγνησία, μακριά τρεις ώρες, ήταν ένα μεγάλο αμπέλι, τριγυρισμένο με φράχτη. Εκεί μας έκλεισε μέσα κι έβαλε σκοπούς να μας φυλάν ώσπου να ξημερώσει.

Εμείς σκορπίσαμε στα τρυγημένα κλήματα και τρώγαμε φύλλα με την κουραμάνα.

Κι άμα νύχτωσε, δυο έκαναν να φύγουν. Οι σκοποί τούς έπιασαν και μπροστά μας τους σκότωσαν. Το πρωί μας έλεγε ο λοχαγός:

-Άπιστα σκυλιά! Εγώ κοιτάζω να σας κάνω καλό κι εσείς μου φεύγετε;

Και διέταξε να μας σηκώσουν.

Ώρες βαδίζαμε. Και κει που κάναμε στάση, σ' ένα σταθμό, ήρθαν κάμποσοι τούρκοι πολίτες, κι είπαν του αξιωματικού να τους αφήσει να ψάξουν ανάμεσά μας κι άμα βρουν κάποιον που ζητούσαν, να τον πάρουν.

-Ναι, τους λέει, κοιτάχτε κι άμα τον βρείτε πάρτε τον.

-Άφεριμ, άφεριμ, είπαν και χώθησαν στο σωρό μας. Τον βρήκαν. Ήταν Αρμένης, ο περβολάρης του σταθμού.

-Βρε κερατά Αρμένη, εσένα γυρεύουμε.

-Τι θέλετε από μένα; τους είπε. Μια ψυχή έχω να παραδώσω.

Και με το κεφάλι ψηλά, σα να 'θελε να τον δούμε όλοι, πέρασε ανάμεσά μας.

-Πάρτε τον! φώναξε ο λοχαγός.

Ο Αρμένης άμα άκουσε έτσι, ρίχτηκε απάνω σε κείνον που πρωτάπλωσε να τον πιάσει και με πάθος του δάγκωσε το λαρύγγι.

Οι άλλοι τον χάλασαν αμέσως· πρόφτασε μόνο κι είπε:

-Κάντε με ό,τι θέλετε, το αίμα μου το πήρα.

Αφήσαμε πίσω μας το ζεστό κουφάρι, που το κλοτσοκυλούσαν ακόμα, και τραβήξαμε για τον Κασαμπά. Εκεί ήταν όλα στάχτη. Σε μια μάντρα μας βάλανε. Από κει βλέπαμε να περνούν άλλους αιχμαλώτους, κι ακούοντας από μακριά τα μαρτύριά τους, δοξάζαμε το Θεό.

B' . ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποιο είναι το ιστορικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται το απόσπασμα από το έργο του Στρατή Δούκα "Ιστορία ενός αιχμαλώτου"; (Μονάδες 7). Να δώσετε τέσσερα στοιχεία μέσα από το κείμενο με τα οποία να τεκμηριώνετε την άποψή σας (Μονάδες 8).

Μονάδες 15

2. Ποια είναι τα βασικά γνωρίσματα τα οποία συντελούν στο να διατηρηθεί η αμεσότητα και η ζωντάνια του αφηγηματικού προφορικού λόγου στο κείμενο του Στρατή Δούκα που σας έχει δοθεί; Να τεκμηριώσετε με παραδείγματα την άποψή σας.

Μονάδες 20

3. Σε ποιο πρόσωπο γίνεται η αφήγηση και γιατί έχει επιλεγεί αυτό;

Μονάδες 20

4. "Στο λόγο απάνω, έφεραν σε καλάθια κουραμάνες. Μας έβαλαν στο ζυγό, δίνοντας στους δυο νομάτους από μισή. Ύστερα μας άφησαν στο συντριβάνι να πιούμε νερό.

Εκείνη τη μέρα είχε έρθει άνθρωπος μεγάλος απ' το Αχμετλί, μας έλεγαν οι στρατιώτες, κι από δω κι εμπρός θα περάσετε καλά.

Το βράδυ μας έγδυσαν. Ό,τι είχαμε απάνω μας, δαχτυλίδια, ρολόγια, μας τα πήρανε. Ως και τα χρυσά δόντια μάς βγάλανε απ' το στόμα".

Να σχολιάσετε το περιεχόμενο του αποσπάσματος σε δύο παραγράφους.

Μονάδες 25

5. Να συγκρίνετε το απόσπασμα του Στρατή Δούκα από την "Ιστορία ενός αιχμαλώτου" με το απόσπασμα του Ηλία Βενέζη από το "Νούμερο 31328" ως προς τη δίψα. Να εντοπίσετε τέσσερα κοινά σημεία σχετικά με αυτό το θέμα και να τα σχολιάσετε.

Μονάδες 20

Ηλίας Βενέζης, Το Νούμερο 31328

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1.

α.

Ιστορικό Πλαίσιο: Το απόσπασμα από το έργο του Στρατή Δούκα "Ιστορία ενός αιχμαλώτου" αναφέρεται στα γεγονότα που διαδραματίστηκαν αμέσως μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή (Αύγουστος 1922). Συγκεκριμένα αναφέρονται οι κακουχίες που υπέστησαν οι Έλληνες αιχμάλωτοι κατά τη μεταφορά τους στο εσωτερικό της Τουρκίας (σ. 183 σχολικού βιβλίου).

β.

- "Πολλοί πέσανε ψάθα...έξω απ'την πολιτεία" όπου καταγράφονται οι κακουχίες των αιχμαλώτων, η σωματική και ηθική εξασθλίωσή τους.

- "Το πρωί μας σήκωσαν... ώσπου να ξημερώσει" Αναφορά στα τοπωνύμια και στις αντιδράσεις των Τούρκων.

- "Κι άμα νύχτωσε...φεύγετε;" Η αγριότητα των Τούρκων στρατιωτών.

- "Άφεριμ, άφεριμ,...λαρύγγι" Αναφορά και σε άλλες εθνότητες που υπέστησαν τα ίδια με τους Έλληνες δεινά.

2.

Βασικά γνωρίσματα αμεσότητας και ζωντανίας αφηγηματικού προφορικού λόγου:

- χρήση ιδιωματικών εκφράσεων και τούρκικων λέξεων
- μικροπερίοδος λόγος (φυσική ροή της ομιλίας)
- χρήση παρατακτικής σύνδεσης
- πρωτοπρόσωπη αφήγηση
- λειτουργική θέση διαλόγου

[σελ. 184 του σχολικού βιβλίου]

Ενδεικτικά αποσπάσματα που καταδεικνύουν τα παραπάνω:

"Χότζα, Αλλάχ ασκινά, διψούμε νερό" (χρήση τούρκικων λέξεων)

"Βγήκαν καμιά κοσαριά νομάτοι" (χρήση ιδιωματικών εκφράσεων)

"Τότε σηκωθήκαμε και βγαίναμε" (μικροπερίοδος λόγος - παρατακτική σύνδεση)

"Ναι τους λέει ο λοχαγός" (λειτουργική θέση διαλόγου)

3.

Το πρόσωπο της αφήγησης είναι το πρώτο. Ο αφηγητής είναι ομοδιηγητικός και η εστίαση εσωτερική (Σελ. 184 σχολικού βιβλίου). Με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνεται:

- η αίσθηση της έκφρασης μιας προσωπικής μαρτυρίας.
- η παραστατικότητα, η ζωντανία, η αμεσότητα και η πειστικότητα του λόγου.
- Η ταύτιση του αναγνώστη με τον ήρωα και η αγωνία για την τύχη του, καθώς ο αναγνώστης γνωρίζει όσα και ο ήρωας κάθε συγκεκριμένη στιγμή δράσης.

Ειδικότερα με τη χρήση του α' πληθυντικού προσώπου προσδίδεται:

- Καθολικότητα στα περιγραφόμενα δρώμενα
- μετατροπή του ατομικού βιώματος σε συλλογικό.

4.

Το παραπάνω απόσπασμα είναι χαρακτηριστικό των δεινών που υπέστησαν οι Έλληνες αιχμάλωτοι στο εσωτερικό της Τουρκίας μετά τη μικρασιατική καταστροφή. Οι αιχμάλωτοι στερήθηκαν την κάλυψη βασικών σωματικών τους αναγκών (νερό, τροφή) σε τέτοιο σημείο ώστε να φτάσουν σε ύψιστο βαθμό εξαθλίωσης. Ήταν υποχείρια των διαθέσεων των Τούρκων, απ'τους οποίους εξαρτιόταν η επιβίωσή τους.

Οι Τούρκοι στρατιώτες φέρθηκαν με κάθε είδους σκληρότητα και βαναυσότητα, απομυζώντας από τους Έλληνες ό,τι τους φαινόταν χρήσιμο ("Ως και τα χρυσά δόντια μας βγάλανε απ'το στόμα"). Οι ζωές των αιχμαλώτων βρίσκονταν αποκλειστικά στη διάθεση των φρουρών τους, η δε αξιοπρέπείά τους απολέσθη ταυτόχρονα με τη σύλληψή τους. Σε συνθήκες πολέμου και αιχμαλωσίας η ανθρώπινη ηθική καταρρακώνεται και η ανθρώπινη ύπαρξη χάνει την αξία της. (Η ανάπτυξη των παραγράφων είναι ενδεικτική και δε δεσμεύει τους μαθητές.)

(απόσπασμα)

Ο ήλιος ανέβαινε καφτός, εχτρικά, χωρίς οίκτο. Μες στον Οχτώβρη ένας τέτοιος ήλιος! Άρχισε να μας καίη η δίψα. Η σκόνη κολλούσε στις γλώσσες, που μπαινόβγαιναν σαν κουρνιασμένες. Φτύναμε να φύγη η πίκρα. Μα τα στόματα ήταν ξερά. Κι αν έβγαινε λίγο φτύμα, μετανοιώναμε ύστερα για την ογρή ουσία που αφήσαμε να ξοδευτή.

- Νερό! Νερό!
- Τι; λέει ο αξιωματικός της συνοδείας.
- Σου! σου! (νερό) φωνάζαμε τούρκικα.
- Σου; Μάλιστα!

Κοντεύαμε σε μια πηγή. Μας κράτησαν καμιά εικοσαριά μέτρα αλάργα. Οι στρατιώτες πήγαιναν διαδοχικά, πίνανε, πότιζαν τ' άλογα, γεμίζαν τα παγούρια τους. Πίναν με τις χούφτες. Βλέπαμε το νερό που ξέφευγε και χυνόταν απ' τα στόματά τους. Όλα τα κορμιά γέρναν προς αυτή τη φευγαλέα καθαρή γραμμή που σκοπούσε καταγής. Ακούγαμε τον ήχο της. Τον ακούγαμε. Με μάτια γεμάτα πυρετό γέρναμε προς τα εκεί. Έτσι όπως γέρνουν τα διψασμένα δέντρα.

- Έλεος!

Τίποτα! Μας κρατούσαν μακριά, κολλημένους στο θέαμα. άφησαν μονάχα τις γυναίκες και το παιδάκι να παν να πιουν.

- Λυπηθήτε μας! Λυπηθήτε μας! φωνάζαμε.

Η γυναίκα του ρολογά γέμισε τις χούφτες νερό κ' έκαμε να το φέρη στον άντρα της. Σιγά. Κοιτάζαμε με μίσος αυτή τη χούφτα που πλησίαζε. Ένας στρατιώτης πάει από πίσω κλέφτικα, και ξαφνικά χώνει τα χέρια του κάτω απ' τις μασχάλες της γυναίκας. Τη γαργαλούσε. Αυτή κάνει μια προσπάθεια, λίγο ακόμα, να τρέξη, να σώση το νερό. Μα κι ο άλλος δώσ' του, δώσ' του τη γαργαλούσε. Κ' εκείνη δε βάσταξε. έμμηξε τα χάχανα. Λίγα μέτρα μπροστά μας. άνοιξε τα χέρια της να προφυλαχτή: Το νερό χύθηκε καταγής.

Ήρθε και σκορπίστηκε πλάι στον άντρα της σα λέσι. Αυτός, μ' αγκριλωμένα μάτια που τ' αυλάκωνε ακόμα το όραμα, χίμηξε και της έγλειφε τα βρεμένα δάχτυλα ένα ένα, με λύσσα, σα να 'θελε να τα καταπιή.

Λέσι: πτώμα ζώου, ψοφίμι.

5.

α.

"Ο ήλιος έριξε την κάψα του τώρα πιο πολλή, κι εμείς απελπισμένοι φωνάζαμε."
Δούκας.

"Ο ήλιος ανέβαινε καφτός, εχτρικά, χωρίς οίκτο." Βενέζης.
Η φύση ως αντίμαχος στην επιβίωση των αιχμαλώτων.

β.

"-Νερό! Νερό!" Δούκας.

"-Νερό! Νερό!" Βενέζης.

Οι αιχμάλωτοι διατυπώνουν με τον ίδιο πρωτογενή τρόπο την ανάγκη τους για νερό.

γ.

"Τότε σηκωθήκαμε όλοι...πυροβολούν." Δούκας.

"Κοντεύαμε σε μια πηγή. Μας κράτησαν καμιά εικοσαριά μέτρα αλάργα." Βενέζης.

Οι στρατιώτες αρνούνται στους αιχμαλώτους την πρόσβαση στο νερό επιτείνοντας το μαρτύριο της δίψας.

δ.

"Εκεί μέσα παίρναμε λάσπη και βυζαίναμε." Δούκας.

"Το νερό χύθηκε καταγής...να καταπιή." Βενέζης.

Η επιθυμία για κορεσμό της δίψας οδηγεί τους κρατούμενους σε ακρότητες.